

พหุนิยม (Pluralism)

พหุนิยม คือ ทฤษฎีทางปรัชญาที่ถือว่าความแท้จริงมีอยู่หลายหน่วย ซึ่งอาจจะเป็นจิต หรือสาร หรือทั้งจิตและสารก็ได้ นักปรัชญาพหุนิยมเชื่อว่าสรรพสิ่งที่มีจำนวนมากมายหลาย หลากหลายในเอกภพนี้ ไม่อาจจะทอนลงให้เหลือเพียงหนึ่งเดียวหรือสองได้เลย แต่อย่างน้อยที่สุด ปฐมธาตุก็ต้องมีสามหน่วยขึ้นไป เพราะเป็นเอกภพที่มีความคลับชันมาก นักปรัชญา พหุนิยม ได้แก่ (สุเมธ มหาวิทยุคล, 2534 : 48 – 49)

เอ็มเพดอคลีส (Empedocles) เป็นนักปรัชญากรีกสมัยเริ่มต้นถือว่าปฐมธาตุของสรรพสิ่ง ไม่ใช่มีเพียง 1 หรือ 2 อย่างเท่านั้นแต่มี 4 อย่างคือ ธาตุ 4 ได้แก่ ดิน น้ำ ลม ไฟ สิ่งต่าง ๆ เกิดขึ้น เพราะการรวมตัวกันของธาตุ 4 นี้ในอัตราส่วนต่าง ๆ จึงเกิดสิ่งใหม่ขึ้นมากมายหลายลักษณะ ที่สิ่งทั้งหลายเกิดขึ้นแล้วเปลี่ยนแปลงไปได้ ก็เพราะมีการเปลี่ยนแปลงอัตราส่วนของธาตุต่าง ๆ ใน ตัวของมัน การสูญสิ้นสภาพของสิ่งทั้งหลายก็ เพราะเกิดการแยกตัวออกจากกันของปฐมธาตุ เหล่านั้น ลักษณะของปฐมธาตุแต่ละอย่างนั้นคงที่ เช่น ไม่เกิดใหม่ ไม่แตกตัว เป็นนิรันดร นักพหุนิยมอีกท่านหนึ่งคือ ไลบ尼ช เป็นนักปรัชญาพหุนิยมฝ่ายจิต เชื่อว่าความแท้จริงที่มีลักษณะ เป็นจิตมีจำนวนมากมาย เรียกว่า ปราณาณทางจิต (Monad) ซึ่งแต่ละหน่วยมีความพองใจตัวเอง มีความเป็นอิสระ (พระอมรมนี, 2515 : 36)

ญาณวิทยา (Epistemology)

มนุษย์ไม่ใช่มีแต่เพียงร่างกายเท่านั้น แต่ยังมีส่วนที่สำคัญกว่าหน้าอก คือ จิต ใจซึ่งทำให้ มนุษย์แตกต่างจากสัตว์มากมาย คือ มีความรู้เรื่องราวต่าง ๆ สูงกว่าความรู้ที่สัตว์มีตาม สัญชาตญาณของมัน ดังนั้น ความรู้ของมนุษย์จึงมีขอบเขตกว้างใหญ่ไปศาล นับตั้งแต่ความรู้ ระดับต่ำสุดที่มนุษย์มีเหมือน ๆ กับสัตว์ คือ ความรู้จักประสาทสัมผัส แต่มนุษย์มีความรู้ที่เกิด จากการเดาเหตุการณ์ การอนุมานเหตุผลและความรู้ระดับสูงสุดของมนุษย์ก็คือความรู้ขั้นเกิด จากการยั่งรู้เองโดยไม่อาศัยประสบสัมผัสและการอนุมานตามหลักเหตุผลเลย

นักปรัชญา มีความรู้สึกนึกคิดที่ละเอียดสุขุมมาก สงสัยไปเสียทุกอย่าง แม้ในเรื่อง ความรู้ว่า ความรู้คืออะไร หรือความรู้มีลักษณะเป็นอย่างไร ความรู้เกิดขึ้นได้อย่างไรบ้าง คนเรา สามารถรู้อะไรได้แค่ไหนเพียงไร ความรู้ที่คนเราได้รับจากประสบสัมผัสเป็นจริงเสมอไปหรือไม่

ถ้าความรู้นั้นถูกต้องเป็นจริงเรามีมาตรฐานการอย่างไรที่จะทดสอบปัญหาเหล่านี้และพยายามสืบค้นหาคำตอบจนกลายเป็นทฤษฎีแห่งความรู้คือเนื้อหาของภาษาณวิทยา (สุเมธ มหาวิทยาลัย, 2534 : 50)

ความหมายของภาษาณวิทยา

ภาษาณวิทยาเป็นคำแปลของคำว่า Epistemology ซึ่งเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยรูปแบบของความรู้ พัฒนาการ และขอบเขตของความรู้ ภาษาณวิทยาตามศัพท์หมายความว่า ศาสตร์แห่งความรู้ (Science of Knowledge) เป็นคำที่ประกอบด้วย 2 คำ คือ Episteme ซึ่งหมายความว่า ความรู้ กับคำว่า Logos ซึ่งมีความหมายว่า ศาสตร์ ภาษาณวิทยามีลักษณะเหมือนกับจิตวิทยา (ว่าด้วยการรับรู้) ประการนี้ คือ เป็นศาสตร์ที่ไม่พูดถึงหน้าที่ของความรู้ ฉะนั้นจึงทำหน้าที่ไม่เหมือนกับตรรกศาสตร์ (ว่าด้วยความจริงของความรู้) สาระสำคัญของภาษาณวิทยาก็คือศึกษาเรื่องกำเนิดความรู้ เนื้อหาของภาษาณวิทยา คือ การศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการ วิธีการ วัตถุ ประสบการณ์ ลักษณะ เป็นต้นๆ ความมีเหตุผลและความคลาดเคลื่อนของความรู้ ผู้รู้บางท่านกล่าวว่า ความจริงแล้วภาษาณวิทยาเป็นก้าว “อภิปรายปัญหาเกี่ยวกับความรู้ในแง่ปรัชญา” โดยเจ้าวิธีการของปรัชญาคือ วิชินันย วิธีอุปนัย วิธีเคราะห์ และวิธีสังเคราะห์ มาใช้ในการอภิปรายปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วนั่นเอง และมีทัศนะแบบปรัชญา คือ เป็นอิสระ ใจกว้าง ให้ความอนุญาต ไม่ลดละ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานคือ ประสบการณ์และการคิดหาเหตุผล ทฤษฎีบ่อเกิดความรู้ทางภาษาณวิทยาคือ เหตุผลนิยม (Rationalism) ประจักษณ์นิยม (Empiricism) เพทนาการนิยม (Sensationism) อนุมานนิยม (A Priorism) อัชฌัตติกภาษาณนิยม (Intuitionism) และทฤษฎีธรรมชาติของความรู้ คือ จิตนิยม (Idealism) สรจニยม (Realism) ปฏิบัตินิยม (Pragmatism)

ทฤษฎีบ่อเกิดความรู้

1. เหตุผลนิยม (Rationalism)

กลุ่มเหตุผลนิยม เชื่อว่า ความรู้ของมนุษย์เป็นสิ่งที่มีมาแต่กำเนิดเป็นความรู้ขันดิ ติดตัวมนุษย์มาและมีลักษณะเป็นเหตุผล กลุ่มเหตุผลนิยมนี้กล่าวว่า ความรู้เกิดจากเหตุผล เดการ์ต นักปรัชญาคนแรกของกลุ่มเหตุผลนิยมนี้กล่าวว่า เหตุผลเกิดจากสัญชาตญาณที่มีอยู่ใน

มนุษย์ทุกคน เป็นสิ่งที่พระเจ้าประทานให้แก่นมุษย์ทุกคน กลุ่มเหตุผลนิยมนี้มีหลักการขั้นพื้นฐาน ดังนี้ (ศรันย์ วงศ์คำจันทร์, มปป. : 156)

1. เหตุผลนิยมเข่าว่า เหตุผลเป็นอิสระจากประสาทสมผัส เหตุผลทำให้สามารถเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง เหตุผลสามารถใช้ได้ในทางคณิตศาสตร์ได้ในขณะเดียวกันก็ใช้ได้ในทางปรัชญาเช่นกัน ดังนี้วิธีของกลุ่มเหตุผลนิยมจึงเรียกว่าวิธีการทางคณิตศาสตร์

2. เหตุผลนิยมปฏิเสธความรู้ทางประสบการณ์ ทางปะสาทสมผัส เพราะถือว่า ประสบการณ์ทางปะสาทสมผัสทำให้คนหลงผิดได้ ดังนั้นจึงไม่สามารถใช้เป็นแนวทางแห่งความรู้ได้

3. ความรู้เป็นสิ่งที่มีมาแต่กำเนิด ความรู้เกิดจากความคิดหรือเหตุผลเพียงอย่างเดียว และความรู้ที่เกิดจากเหตุผลนี้เป็นความรู้ที่แน่นอน เป็นความรู้ที่เป็นจริงทางคณิตศาสตร์ เป็นความรู้ที่เป็นภายในและเป็นสากล

นักปรัชญาที่สำคัญของกลุ่มเหตุผลนิยมมีหลายท่านด้วยกัน เช่น เดการ์ต และ ไลบనิช เป็นต้น

เรโน เดการ์ต (Rene Descartes) นักปรัชญาชาวฝรั่งเศสที่อ้างว่าการคิดหากลุ่มเหตุผลนั้น เป็นที่มาของความรู้ที่แท้จริง เพราะเขาเป็นผู้สังสัยในทุกสิ่งทุกอย่าง แต่การคิดหากลุ่มเหตุผลช่วยให้เข้าสิ้นความสงสัยได้ การคิดหากลุ่มเหตุผลของเขานับเป็นแบบฉบับman (คาดคะเนตามหลักเหตุผล) ตามหลักตรรกวิทยา ซึ่งต้องมีประพจน์ (ข้อเสนอ) เหตุที่ถูกต้อง แน่นอน ผลสรุปจึงจะถูกต้อง และถ้าประพจน์เหตุผล ผลสรุปย่อมผิดไปด้วย เนื่องจากเดการ์ตเชื่อว่ากฎเป็นพิเศษในรายวิชา เรขาคณิต ซึ่งถือว่าสัจพจน์ (Axiom) และคำนิยาม (definition) ในวิชาเรขาคณิตเป็นจริงโดยไม่ต้องพิสูจน์ จึงได้พยายามสร้างหลักการในวิชาปรัชญาท่านองเดียวกันว่าจะต้องมีความจริง มูลฐานท่านองเดียวกัน เขาก็ได้พบว่าความคิดติดตัว (innate idea) เท่านั้น ที่เป็นจริงโดยไม่ต้องพิสูจน์เหมือนสัจพจน์ และคำนิยามความคิดติดตัวเป็นสิ่งที่พระเจ้ามอบให้แก่ทุกคนโดยกำเนิดมี หลักอย่าง เชน ความคิดเกี่ยวกับความเป็นเหตุเป็นผล (causality) ความคิดเกี่ยวกับความไม่สิ้นสุด (infinity) ความคิดเกี่ยวกับความเป็นนิรันดร (eternity) ความคิดเกี่ยวกับสิ่งสัมบูรณ์ (the Absolute) เป็นต้น (อมร โสภนวิเชษฐ์วงศ์, 2520 : 110)

ไลบินิช (Leibniz) เป็นนักเหตุผลนิยมมีความเชื่อในเรื่องความคิดติดตัว (innate idea) ไลบินิชได้กล่าวว่าไม่มีอะไรอยู่ในจิตบัญญานอกจากจิตบัญญາเท่านั้น และได้กล่าว สรุปว่าเนื่องจากความคิดติดตัวทั้งปวงมีพร้อมอยู่ในจิตใจของเราแล้ว จะนั้นจึงไม่มีความรู้ขันได้ ที่จะห้ามได้ว่าเราได้มา (จากภายนอก) เขาก็เชื่อว่าจิตมนุษย์จะทำการอยู่เสมอแม้อยู่ในสภาพที่ ไม่มีความรู้ ขณะไร้สติและขณะนอนหลับ ในที่สุดความคิดติดตัวก็จะปรากฏออกมายังจิตมนุษย์ โดยอาศัยการกระทำการของจิตบัญญາ (สุชาวด พลอยสุน, 2538 : 107)

2. ประจักษณ์นิยม (Empiricism)

นักปรัชญากรุ่มนี้มีความเชื่อว่า ประสบการณ์ประจักษ์เท่านั้นที่เป็นปัจจัยของ ความรู้ บุคคลสามารถรับรู้ได้ทางประสาทสัมผัส แต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น วิธีการคิดดังกล่าวนี้ เรียกว่า ประจักษณ์นิยม (สุชาวด พลอยสุน, 2538 : 100)

กลุ่มประจักษณ์นิยม มีหลักการขันพื้นฐาน (ศรันย์ วงศ์คำจันทร์, มปป. :158)

1. กลุ่มประจักษณ์นิยมถือว่า ความรู้เกิดจากประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสรึ่งไห้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย
2. กลุ่มประจักษณ์นิยมปฏิเสธความคิดติดตัวมาแต่กำเนิดว่าเป็นสิ่งไม่จริง
3. กลุ่มประจักษณ์นิยมเชื่อว่า เหตุผลมิใช่แหล่งเกิดแห่งความรู้ เพราะถ้าไม่มีหลักการ ขันตันของประสบการณ์แล้วเหตุผลก็คือแนวความคิดเท่านั้น
4. กลุ่มประจักษณ์นิยมเชื่อว่าผัสสะเป็นปัจจัยของความรู้
5. กลุ่มประจักษณ์นิยมเชื่อว่า ความรู้ต้องสามารถพิสูจน์และต้องเป็นความรู้เกี่ยวกับ วัตถุภายนอก

นักปรัชญาที่สำคัญของกลุ่มประจักษณ์นิยมมีรายท่านด้วยกัน เช่น ล็อค ลิว์ เป็นต้น

จอห์น ล็อค (John Locke) เป็นนักปรัชญาสมัยใหม่ชาวอังกฤษ เชื่อว่าความรู้เกิด จากประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส แต่ก็ไม่ปฏิเสธการคิดหนาเหตุผลเสียเลยที่เดียวเพียงแต่ถือว่า ประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสระดับของความสำคัญกว่า เพราเป็นกระบวนการทางที่เกิดขึ้นก่อน ตามทัศนะของ ล็อค จะเห็นว่าในการรับรู้ครั้งหนึ่งเราต้องยอมรับว่ามีปัจจัยอยู่ 3 ประการ คือ สิ่งภายนอก ตัวเรามีจิตภาพ และมีจิตของเราเอง แต่เบริดเลยศิษย์ของล็อคได้หัวงดิงว่ามีเพียง

2 ประการ คือ จิต กับ จิตภาพเท่านั้น ส่วนสิ่งภายนอกนั้นไม่มี เพราะจิตของเรามาได้รับรู้มันโดยสิ่งที่เรารับรู้เป็นเพียงภาพตัวแทน ซึ่งไม่มีมาตรฐานที่จะตัดสินว่าเป็นอันเดียวกับสิ่งภายนอกนั้นหรือไม่ (วิทย์ วิศทเวทย์, 2518 : 72 - 73)

ลักษณะความสำคัญแก่ประสบการณ์ว่าเป็นที่มาของความรู้ และเข้าได้แบ่งความรู้ออกเป็น 5 ประการคือ

1. Intuitive Knowledge รู้ทันทีเมื่อเข้าใจคำพูด ไม่ต้องการความจริงขึ้นมาสนับสนุน เช่น ข้าวไม่มีตำ กลมไม่มีเหลี่ยม 3 มากกว่า 2 ให้เป็น postulates สำหรับพิสูจน์ข้อความอื่นได้

2. Demonstrative Knowledge รู้ด้วยอาศัยการพิสูจน์ด้วยความจริงที่ง่ายกว่าและที่ยอมรับแล้ว เช่น การพิสูจน์เรขาคณิต

3. Sensitive Knowledge รู้ของเฉพาะหน่วยด้วยประสบการณ์ทางประสาท เช่น เห็นดอกไม้ตอกกัน คลำพบตัวตัวนี้ เป็นต้น

4. Probable Knowledge ความรู้มีประโยชน์แต่ยังพิสูจน์ให้แน่นอนไม่ได้และยังไม่มีประสบการณ์โดยตรงยอมรับให้เป็นสมมุติฐาน เช่น การดึงคุดของโลก เป็นต้น

5. Revelation ความรู้ทางศาสนาโดยเฉพาะเป็นเรื่องความเชื่อ (Faith) ขั้นมีพิยานหลักฐานว่ามาจากพระเป็นเจ้า เผยแพร่ลงให้ทราบ (กีรติ บุญเจือ, 2512 : 134)

เดวิด 休ม (David Hume) เป็นนักปรัชญาในยุคสุดท้าย 休มเชื่อว่าความรู้ทุกอย่างที่ไม่ผ่านประสบการณ์สัมผัสล้วนแต่เป็นโมฆะทั้งสิ้น และจิตมีสภาวะเป็นเพียงสิ่งที่ ปราากฎจากกระบวนการตัวของความคิด ความเจ็บปวด ความอุยง เหล่านี้เป็นต้น ที่กล่าวมานี้จึงเป็นการปฏิเสธว่าจิตไม่มีอยู่ ต่อมาก็แนะนำของ休มได้กล่าวมาเป็นเพหนาการนิยม

3. เพหนาการนิยม (Sensationism) ได้รับการปรับปรุงมาจากการปรัชญาของ ลักษณะความเป็นเพหนาการโดยนักปรัชญาเชื่อ เดวิด 休ม 休มกล่าวว่าความรู้ทุกอย่างเกิดจากความตึงตราชและความคิด ความคิดคือการถ่ายแบบที่เลื่อนลงของความตึงตราชหรือจินตภาพ ความตึงตราช คือสัญชาติที่ตื่นตัว ความตึงตราชแบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ ความตึงตราชที่เกิดจากการรับรู้ภายนอกกับความตึงตราชที่เกิดจากในภาพ หรือการรับรู้ภายในจิต 休มกล่าวว่า “การรับรู้ทั้งปวงของจิตมนุษย์แบ่งออกเป็น 2 ชนิดที่ต่างกันคือ ความตึงตราชและความคิด” ความแตกต่างอยู่ที่ระดับของความแรงและความตื่นตัว การรับรู้ที่เข้าไปกระบวนการจิตอย่างแรงมากเรียกว่า

“ความตึงตราช” ซึ่งหมายถึง เพทนาการ กิเลส และอุเบกขของเรา คำว่า “ความคิด” หมายถึง จินตภาพหรือการถ่ายภาพแบบสิงเหล่านั้นที่ปรากฏอย่างเดือนแสงในการคิดและการหาเหตุผล เพทนาการไม่ได้เกิดจากสาร พลังหรือจิตใจที่เป็นเหตุสร้างผลเพราพลังหรือจิตใจนั้น เรากับรู้ไม่ได้ในที่สุดไฟลูกใหม่ทำให้รู้สึกร้อนด้วยเพทนาการทางกาย เมื่อเห็นไฟลูกใหม่เราจะรู้สึกว่า ไฟร้อนอยู่เสมอโดยไม่ผันแปร เหตุคือสิ่งที่มีมาก่อนอย่างไม่ผันแปร และผลคือสิ่งที่ติดตามอย่างไม่ผันแปร ไม่มีความเกี่ยวเนื่องกันระหว่างเหตุและผลเราจึงไม่สามารถหาเหตุผลว่าสารเป็นเหตุแห่งเพทนาการ เราไม่มีความตึงตราชเกี่ยวกับสาร สารจึงไม่มีอยู่สิ่งที่เรียกว่า “สารคือ เพทนาการชุดหนึ่ง สารที่ต่างกันคือเพทนาการที่ต่างกันนี้แสดงว่าอิมป์ปอร์ตความมีอยู่ของสาร ไม่มีจิตวิญญาณ หรืออัตตา สิ่งที่เรียกว่าจิต คือ ความคิด ความรู้สึกและ เจตนาเพราะเรา ไม่มีความตึงตราชกับสิ่งเหล่านี้ (บุญมี แท่นแก้ว, 2529 : 110 - 111)

4. อนุมานนิยม (*Apriorism*) เกิดจากความพยายามเข้าหากเหตุผลนิยม กับประจักษ์-นิยมรวมเข้าด้วยกัน นักปรัชญาที่มีความพยายามในเรื่องดังกล่าวนี้คือ อิมมานูเอล ค้านท์ เป็นนักเหตุผลนิยม คานท์ได้พิจารณาเห็นว่า ลักษณะประจักษ์นิยมและเหตุผลนิยมต่างมีความบกพร่อง ด้วยกัน และแต่ละปรัชญาได้ทำลายสิ่งที่คานท์รักและเชิดชูด้วยกัน กล่าวคือ พากประจักษ์นิยม มอบหมายมาตறารากความจริงให้กับผัสสะจนเกินไป จนกระทั่งปฏิเสธกฎเกณฑ์ของคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ส่วนเหตุผลนิยมก้มอบความเชื่อให้ปัญญาจนเกินไปจนกระทั่งปฏิเสธพื้นฐาน ทางศาสนาและศีลธรรม ซึ่งขันที่จริงแล้วคานท์เห็นว่าทฤษฎีของพากประจักษ์นิยมไม่เพียงพอที่ จะอธิบายความเป็นจริงของโลกและชีวิตได้ และทฤษฎีของพากเหตุผลนิยมก็ไม่เพียงที่จะอธิบาย ความจริงเช่นกัน คานท์คิดว่าจำเป็นอย่างยิ่งจะต้องสร้างทฤษฎีทางปรัชญาขึ้นมาใหม่เพื่อ ขับไวยความจริงและถ้วนหน้าที่จะสร้างทฤษฎีใหม่ขึ้น โดยขี้ให้เห็นความบกพร่องของปรัชญาทั้งสองซึ่ง เป็นการปฏิรูปเนื้อนาปรัชญาอย่างสำคัญ เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อและมีอิทธิพลอย่างกว้างขวางใน ปรัชญาของศตวรรษที่ 19 ปรัชญาของคานท์มีลักษณะเป็นปรัชญาเชิงวิจารณ์ (*The critical Philosophy*) โดยสร้างหลักการวิจารณ์ขึ้น 3 อย่าง ซึ่งนับว่าเป็นหัวใจของปรัชญาคานท์ คือ หลักวิจารณ์ด้วยเหตุผลบริสุทธิ์ (*The critical of pure Reason*) หลักการวิจารณ์ด้วยเหตุผล ปฏิบัติ (*The critical of practical Reason*) และหลักวิจารณ์ด้วยเหตุผลทางสุนทรียภาพ (*The critical of judgment*)

ค้านที่เชื่อว่าโลกเราเป็นเพียงปภากรณ์อันหนึ่ง โลกของปภากรณ์นี้เป็นวัตถุแห่งความรู้ของ Heraclitus ไม่มีรู้ความจริงใด ๆ ที่อยู่นอกโลกแห่งปภากรณ์นี้ได้ดูมุ่งหมายของวิทยาศาสตร์ก็เพื่อจะค้นหาภูมิประเทศของโลกของปภากรณ์นี้ ค้านที่ได้แยกลักษณะพื้นฐานสองประการของประสบการณ์คือ ผัสสะและนิภาพหรือความเข้าใจ โดยกล่าวว่าผัสสะมีภูมิประเทศมาจากประสบการณ์ ส่วนนิภาพมีภูมิประเทศมาจากเหตุผลหรือปัญญา (intellect) คานท์กล่าวว่า “ในภาพถ้าปราศจากการรับรู้ทางผัสสะแล้วก็ว่างเปล่า การรับรู้ทางผัสสะถ้าปราศจากนิภาพถือโดยเป็นความบอด คานท์ได้แบ่งความรู้ออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. ความรู้ที่มีปัจจัยจากประสบการณ์ (A priori Knowledge)

2. ความรู้ที่มีปัจจัยมาจากการปัญญาหรือความคิดของมนุษย์เอง (A posteriori Knowledge)
คานท์ได้แบ่งความรู้ประเภทที่ 2 ออกเป็น

1) Analytic Knowledge คือความรู้ที่ได้จากการคิด แต่ไม่ได้ความรู้ใหม่เพิ่มขึ้นจากเดิม เช่น สีเหลี่ยมจะต้องสีน้ำเงิน ได้มาจากการคิดความเข้าใจ ไม่ได้มาจากการคิด

2) Synthetic Knowledge คือความรู้ที่ได้มาจากการคิด แต่ให้ความรู้ใหม่เพิ่มขึ้นจากเดิม ความรู้ชนิดนี้หาได้จากคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์

คานท์อธิบายความรู้ที่ได้มาโดยประสบการณ์ว่าเป็นความรู้เฉพาะหน่วย (particulars) ไม่สากลและจำเป็น ส่วนความรู้ที่ได้มาด้วยความคิด (Innate ideas) เป็นความรู้สึกที่สากลและจำเป็น (เดือน คำตี, 2526 : 125 - 129)

5. อัชฌัตติกภูณฑ์นิยม (Intuitionism) นักปรัชญากรุ่นนี้เป็นนักปรัชญาที่ปฏิเสธเหตุผลนิยมและประจักษณ์นิยม และเชื่อว่าอัชฌัตติกภูณฑ์เพียงอย่างเดียวเท่านั้นที่เป็นวิธีการได้มาซึ่งความรู้ที่ถูกต้อง อัชฌัตติกภูณฑ์หมายถึง ความรู้ที่เกิดขึ้นเอง กล่าวคือ เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องหนึ่งขึ้นโดยทันทีทันใด เป็นความรู้ที่สร้างแบบขึ้นมาในความคิด และทำให้เราเข้าใจเรื่องนั้นได้อย่างชัดเจน ตัวอย่างเช่น นิวตัน (Isaac Newton) เห็นลูก掉ไปแล่นลงมา ทำให้เขาก่อความเข้าใจขึ้นมาทันทีว่าเหตุใดมันจึงตกลงสู่พื้นโลกโดยไม่ลอยขึ้นไปในอากาศ ความเข้าใจนี้ทำให้เขาค้นพบกฎความโน้มถ่วงสากล และใช้กฎนี้อธิบายการเคลื่อนที่เหววัตถุทั้งในและนอกโลกได้ และกฎนี้ยังใช้มาจนถึงทุกวันนี้ความรู้ที่รู้โดยอัชฌัตติกภูณฑ์จึงเป็นการหยั่งรู้ทางจิตหรือ

การเห็นแจ้ง (Insight) ของจิต การรู้สิงมีสิ่งใดโดยประสาทสัมผัสเป็นการรู้ภายนอกแต่การหันรู้แบบอัชฌัตติกognition เป็นการหันรู้เข้าไปภายในในสิ่งนั้นทำให้เกิดการรู้สิงนั้นทั้งหมด การหันความรู้แบบที่ปรากวเด่นชัดอยู่ในศาสตราและศิลปะ นักปรัชญาสมัยใหม่ก็เกิดแนวความคิดขึ้นแนวความคิดหนึ่ง คือ อัชฌัตติกognition นักปรัชญาที่มีความเชื่อทางอัชฌัตติกognition คือ จอร์จ วิลเยลม ไฟร์ด里ช แลคเยเกล (George Wilhelm Friedrich and Hegel) เป็นราาย เยอรมัน เยเกลนี้ทศนะว่าความจริงแท้คือจิต ทุกอย่างวิวัฒนาการมาจากการคิด เยเกลเป็นอัชฌัตติกognition นิยมเพราะเชื่อว่า เมื่อฝึกสามารถถึงขั้นแล้วจะเห็นว่าความจริงมีเพียงหนึ่ง คือ จิต (ศูนย์รวม 2532 : 52)

ทฤษฎีธรรมชาติของความรู้

1. จิตนิยม (Idealism) จิตนิยมเป็นความเชื่อที่เก่าแก่ที่สุดของปรัชญาโดยเริ่มต้นแต่เริ่มปรากฏเมื่อนานมายสามารถเข้าใจปรากฏการณ์ธรรมชาติ ความคิดเรื่องจิตนิยมนี้เริ่มเข้าสู่จิตของมนุษย์ เมื่อมนุษย์มีความเชื่อว่า ธาตุธรรมอยู่อย่างแท้จริงมีลักษณะเป็นวิญญาณ นักปรัชญากลุ่มจิตนิยมนี้เป็นแนวความคิดที่ได้มาจากจอร์จ เบอร์คลีย์ (George Berkley) โดยตรง เบอร์คลีย์ได้พยายามปรับปรุงแนวความคิดของพากประจักษณ์นิยมด้วยกันจนกลายเป็นพากจิตนิยมเชิงอัตติสัย (Subjective Idealism) เบอร์คลีย์เห็นว่าสรรพที่ลือคพุดถึงนั้นเป็นเพียงการรวมตัวของคุณสมบัติแท้และคุณสมบัติประกอบด้วยกัน แท้จริงแล้วมันเป็นเพียงสิ่งที่จิตเรารับรู้หรือเห็นว่ามันมีอยู่เท่านั้น สิ่งทั้งหมดนี้เป็นเพียงภาวะที่จิตรับรู้เอง มันไม่ได้มีอยู่อย่างแท้จริงอะไรเลยจาก การที่เห็นว่าสิ่งภายนอกทั้งหมดนี้มีได้มีอยู่อย่างแท้จริงจึงถูกเรียกว่าจิตนิยมเชิงอัตติสัย (บุณย์นิติเกษ, 2525 : 80 - 81) จิตนิยมเป็นทฤษฎีที่ให้ความสำคัญแก่ความคิดมากกว่าข้อเท็จจริง

จิตนิยมแบ่งออกเป็น 3 สาขา คือ (ศรีณย์ วงศ์คำจันทร์, มปป. : 164 – 166)

1. จิตนิยมเชิงอัตติสัย (Subjective Idealism) จิตนิยมเชิงอัตติสัยเชื่อว่า สิ่งที่เรารู้ทั้งปวงขึ้นอยู่กับผู้รู้หรือขึ้นอยู่กับจิตนั้นเอง นักปรัชญาจิตนิยมเชิงอัตติสัยคือ จอร์จ เบอร์คลีย์
2. ปรากฏการณ์นิยม (Phenomenalism) ปรากฏการณ์นิยมเชื่อว่า ความรู้ที่เป็นไปได้นั้น คือ ความรู้เกี่ยวกับปรากฏการณ์เท่านั้น ความรู้เกี่ยวกับต้นฉบับเป็นความรู้ทั่วไปและขึ้นอยู่กับการคิดของจิต นักปรัชญาปรากฏการณ์นิยม คือ อิมามานูエル ค้านท์

3. จิตนิยมเชิงปรัชญา (Objective Idealism) จิตนิยมเชิงปรัชญาเชื่อว่า วัตถุทุกชนิด เป็นจริงด้วยตัวของมันเองแต่ไม่เป็นอิสระจากจิตโดยสิ้นเชิง วัตถุมิได้เป็นอิสระจากจิตคือต้อง มีจิตเป็นพื้นฐานในการรู้วัตถุ แต่ในขณะเดียวกันถ้าไม่มีจิตรับรู้วัตถุ วัตถุมีอยู่และอยู่อย่างที่ มันเป็น (วัตถุเป็นจริงด้วยตัวของมันเอง) นักปรัชญาจิตนิยมเชิงปรัชญาคือ จอร์จ วิลเลียม ไฟร์เชิร์ช เยเกล

2. สัจنيยม (Realism) สัจنيยมมีความเชื่อว่าผัสสะหรือประสบการณ์มีส่วนเข้าถึง ความจริงได้ เช่น กัน สิ่งที่เรารู้โดยตรงจากประสบการณ์นั้นไม่ใช่ข้ออ้างกับจิตของผู้รับรู้ กล่าวคือ จิต ของผู้รับรู้ไม่ได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบของความจริงสิ่งที่ปรากฏต่อประสบการณ์ของเราว่ายังไง ความจริงก็เป็นอย่างนั้นไม่มีความแตกต่างระหว่างสภาพที่ปรากฏกับสภาพที่เป็นจริงอาจจะมี บางอย่างที่ประสบการณ์ของเรารับไม่ได้ เพราะประสบการณ์ของเรามีขอบเขตจำกัดในการรับรู้ สัจنيยมเป็นทฤษฎีที่ให้ความสำคัญแก่ความมีอยู่ของวัตถุว่าเป็นจริง สัจنيยมแบ่งออกเป็น 3 สาขา คือ (สุจิตรา รณรุ่น, 2532 : 54 – 56)

1. สัจنيยมแบบผ้าแผ่น (Native Realism) สัจنيยมแบบผ้าแผ่นยังเชื่อว่าความจริงเป็น เอกเทศในตัวมันเอง ไม่เชื่อกับการรับรู้ของจิตหรือผู้รู้ ไม่ว่าจะมีใครไปรับรู้มันหรือไม่ มันก็คงมีอยู่ ตามปกติของมัน และมันก็ปรากฏต่อประสบการณ์ของเราตามที่มันเป็นความเป็นจริงของแต่ละสิ่ง เป็นอย่างไรจิตของเรามารถถ่ายແบ普ได้หมดไม่ใช่จะเป็นขนาด สี รูปร่าง เสียง อุณหภูมิ ซึ่งสิ่ง เหล่านี้เป็นคุณภาพ (Quality) ที่มีอยู่จริงของวัตถุภายนอก มิใช่เป็นสิ่งที่จิตสร้างขึ้น

2. สัจنيยมแบบตัวแทน (Representative Realism) สัจنيยมแบบตัวแทนเชื่อว่าเรา ไม่สามารถเข้าถึงความจริงโดยตรง แต่เข้าถึงด้วยข้อมูลอันเป็นตัวแทนของความจริง นักปรัชญา สัจنيยมแบบตัวแทนนี้ คือ ลือค ลือค ได้กล่าวว่าการรับรู้ (Perception) โลกภายนอกโดยผ่าน ทางมนิคติ (Idea) มโนคติมี 2 ทาง คือ ประสบการณ์ (Sensation) คือการรับรู้ข้อมูลจาก ภายนอก เช่น นัยน์ตาเห็นดอกกุหลาบ (ข้อมูลภายนอก) มโนคติของดอกกุหลาบเกิดขึ้นในจิต ซึ่งที่รับรู้จะไม่ใช่ดอกกุหลาบแต่เป็นมโนคติของดอกกุหลาบ (มโนคติได้จากประสบการณ์ซึ่งเกิดใน กว่า 2 มนิคติ ได้จากการได้รับรู้) การได้รับรู้เป็นข้อมูลภายในซึ่งจะเกิดไม่ได้หากไม่ผ่าน ประสบการณ์มาก่อน เช่น ถ้าไม่เคยเห็นดอกกุหลาบมาก่อน ก็จะไม่สามารถนึกถึงดอกกุหลาบได้

3. สัจنيยมใหม่ (Neo - Realism) สัจنيยมใหม่เชื่อว่าทั้งประสบการณ์และเหตุผล ต่างก็มีส่วนในการเข้าถึงความจริงเหมือนกัน ดังนั้นมาตราการตัดสินความจริงควรเกิดจากการประเมินประเมินความรู้ทุกอย่างของมนุษย์ นักปรัชญาสัจنيยมใหม่ “ได้แก่ จอร์จ เอดเวิร์ด มัวร์ (George Edward Moore) ได้กล่าวว่า “มนุษย์เราสามารถรับรู้สิ่งต่าง ๆ ได้โดยตรงเราับรู้อย่างไร ความจริงก็เป็นอย่างนั้น ไม่มีความแตกต่างระหว่างสภาพที่เป็นจริงกับสภาพที่ปรากฏ” เช่นเรา รับรู้ว่าดอกกุหลาบสีแดง ในความเป็นจริงดอกกุหลาบก็มีสีแดงแบบเดียวกับที่เราับรู้

3. ปฏิบัตินิยม (Pragmatism) ปฏิบัตินิยมเชื่อว่าความรู้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิต ความคิดเป็นเครื่องมือของการกระทำ ความคิดที่เอาไปใช้ไม่ได้ก็เป็นสิ่งไร้ความหมาย การรู้ ความจำ และจินตนาการ ก็คือ การปรับตัวให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมของสิ่งมีชีวิตนั้นเอง ความคิด ไม่ใช่เพียงสิ่งที่มีในใจ หรือเป็นเพียงการถ่ายแบบความจริงเท่านั้น แต่เป็นสิ่งที่มีพัฒนาไปตาม พัฒนาการของชีวิต สติปัญญาหรือความรู้เป็นสิ่งที่ช่วยมนุษย์บรรลุเป้าหมายของชีวิต (ศรันย์ วงศ์คำจันทร์, นปป. : 168) ปฏิบัตินิยมเห็นว่าในขณะที่เรายังไม่รู้โครงสร้างของมนัส (ความคิด) จึงควรยึดประสิทธิภาพในการปฏิบัติไปก่อน นักปรัชญาปฏิบัตินิยมที่สำคัญมี 3 ท่าน และ 3 ท่าน เป็นชาวเมริกัน ซึ่งได้แก่ (สุจิตรา ภรณ์รุ่น, 2532 : 59 – 60)

1. ชาลส์ แซนเดอร์ เพิร์ส (Charles Sanders Peirce) เป็นนักปรัชญาปฏิบัตินิยมที่ เชื่อว่าประสิทธิภาพเป็นตัวกำหนดความจริง เพิร์สได้กำหนดความรู้ก่อนแล้วจึงจะรู้ว่าอะไรจริง ซึ่งก็คือวิทยาศาสตร์นั้นเอง

2. วิลเลียม เจนส์ (William James) เป็นนักปฏิบัตินิยมที่แท้จริงเจนส์ถือว่า “มนุษย์ ควรยึดความคิดของตนเองในเมื่อที่เห็นว่าจะมีประสิทธิภาพในทางปฏิบัติมากที่สุด เขาจึงเป็นนักปฏิบัตินิยมที่แท้จริงในเมื่อนี้”

3. จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) เป็นนักปฏิบัตินิยมแบบอุปกรณ์นิยม (Instrumentalism) เพราะสอนว่า มนัส (ความคิด) ของมนุษย์นั้นมาด้วยการปฏิบัติ จึงสรุป เป็นวิธีสอนว่าเรียนโดยการปฏิบัติ (Learning by doing) ดิวอี้ ถือว่า ความจริงอยู่ที่ประสิทธิภาพ ของการใช้ปัญญาเป็นเครื่องมือเพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีพ

นักปรัชญาปฏิบัตินิยมทั้งสามท่านอาจมีทัศนะแตกต่างกันบ้าง แต่หลักการใหญ่ ๆ นั้นไม่แตกต่างกัน กล่าวคือ ปฏิบัตินิยมมีทัศนะว่าโลกและสิ่งต่าง ๆ ในโลกเป็นสิ่งที่มีอยู่จริง ความรู้ได้มาจากประสบการณ์ ไม่ใช่สิ่งที่ในลืมเข้ามาในทางจิตหรือเป็นสิ่งที่ธรรมชาติให้แก่จิต แต่จิตของเราระบุเป็นตัวดำเนินการในการรับรู้ การเข้าใจ การคิด และการเชื่อ ฯลฯ เป็นต้น

คุณวิทยา (Axiology)

คุณวิทยา (Axiology) หรือปรัชญาคุณค่า เป็นสาขานึงของวิชาปรัชญา กล่าวถึง คุณคิดต่าง ๆ ในด้านความจริง ความดี ความงาม และความบริสุทธิ์ทางจิตใจ การมีความรู้สึก ซาบซึ้งในคุณค่าต่าง ๆ เป็นลักษณะพิเศษของมนุษย์เท่านั้นไม่มีปรากฏในหมู่สัตว์เดรัจฉานเลย เพราะคุณค่าเป็นนามธรรมของมนุษย์เท่านั้นที่จะเข้าใจและซาบซึ้งได้ เนื่องจากว่ามนุษย์เป็น สัตว์ที่รู้จักคิดเหตุผล จึงมีความต้องการทางด้านจิตใจมากโดยเฉพาะกิจกรรมทางปัญญาและ คุณภาพต่าง ๆ คุณภาพหรือคุณค่าจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพราะเป็นแนวทางไขข้อสงสัยของเรามาก การได้รับการ สนับสนุนของสถาบันทางสัญชาตญาณเวกนั้นนั้นนุษย์กับสัตว์มีเสน่ห์กันแต่ความต้องการของมนุษย์ยัง ไม่เพียงพอแค่นั้น กล่าวคือนอกจากจะมีความสุขทางกายด้วยการกินขิม มีที่อยู่อาศัย มีเครื่อง นุ่งห่ม เป็นต้นแล้ว มนุษย์ยังต้องการความจริง ความดี ความงาม และที่เพียงทางใจอีกด้วย มนุษย์ จึงได้พยายามสร้างคุณค่าต่างๆ ขึ้นมาเป็นที่นิยมกัน นักปรัชญายามชี้แจงถึงคุณค่าเหล่านั้น ทำให้เกิดวิชาว่าด้วย คุณค่าต่าง ๆ ขึ้นมา เช่น ตรรกะศาสตร์ว่าด้วยความจริง จริยศาสตร์ว่าด้วย ความดี ศุนทรียศาสตร์ว่าด้วยความงาม และเทววิทยาว่าด้วยคำสอนทางศาสนาที่จะยกระดับ จิตใจให้สูงขึ้น เป็นที่เพียงทางไขข้อมนุษย์ (สุเมธ เมธาวิทยกุล, 2534 : 67)

จริยศาสตร์

ความหมายของจริยศาสตร์

เป็นคำตรงกับภาษาอังกฤษว่า "ethics" แปลว่า การศึกษามาตรการ ความประพฤติ และการตัดสินทางศีลธรรม (Guralnik ,1966 : 28) ในภาษาไทยจริยศาสตร์ มาจากคำว่า "จริย" แปลว่า ความประพฤติกับคำว่า "ศาสตร์" แปลว่าระบบวิชาความรู้ ดังนั้น จริยศาสตร์ แปลว่า ระบบวิชาความรู้ที่ว่าด้วยความประพฤติ และความหมายของจริยศาสตร์ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 อธิบายว่า จริยศาสตร์ หมายถึง ปรัชญาสาขานึงที่ว่าด้วย

ความประพฤติ และการครองชีวิตว่าจะไร้ดี ชั่ว ถูก ผิด (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 : 214)

วิชาจิริยศาสตร์ศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าทางศีลธรรมของการกระทำหรือความประพฤติของมนุษย์ว่าการกระทำหรือความประพฤติในลักษณะใดที่ควรแก่การยกย่องสรรเสริญ หรือถือว่ามีค่าทางศีลธรรม ซึ่งประเด็นดังกล่าวอาจแยกย่อยเป็นอะไรคือ สิ่งที่คำสูงสุดที่มนุษย์พึงแสวงหา มีเกณฑ์หรือมาตรฐานของอะไรที่จะตัดสินว่าความประพฤติหรือค่าทางศีลธรรมว่าที่เราเรียกว่า ดี ชั่ว ถูก ผิด นั้น ความดีความชั่ว ความถูกความผิด มันมีอยู่จริง ๆ ในโลกหรือไม่ หรือว่าเป็นเพียงความเห็นของผู้พูด และถ้ามันมีอยู่จริงมันมีอยู่ในลักษณะใด เป็นต้น (สุจิตรา รณรื่น, 2532 : 65)

ความคิดของนักจิริยศาสตร์ทางด้านอภิจิริยศาสตร์

แนวความคิดด้านนี้แบ่งออกเป็น 3 พากใหญ่ (บุญมี แท่นแก้ว, 2529 : 116 - 118)

1. พากธรรมชาตินิยม นักปรัชญากลุ่มนี้ให้ความรู้เรื่องความดีคืออะไร จะให้คำจำกัดความ คำว่าความดีนั้นได้หรือไม่ได้ ดังนี้

ความดี คืออะไร นักปรัชญากลุ่มนี้ให้คำจำกัดความให้ว่า ความดีต้องเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กับสิ่งอื่น โดยให้คำจำกัดความว่า “ความดีคือสิ่งที่มีนาขันเห็นชอบ” หรือ “สิ่งที่ดีคือสิ่งที่ก่อให้เกิดความสุข” พากธรรมชาตินิยมถือว่า ความเห็นชอบของสังคมเป็นป้ำก្យภាន់ของสังคม เป็นธรรมชาติของสังคม จึงเอาค่าเหล่านี้มาให้คำจำกัดความของความดี

2. พากธรรมชาตินิยม นักปรัชญากลุ่มนี้ถือว่า ความดี ความถูก ความผิด หรือความไม่ดี ไม่ควร เป็นอิสระไม่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติแต่อย่างใด เป็นคุณสมบัติของสิ่งนั้น ๆ นั่นเอง พากนี้เห็นว่า “การกระทำที่ดีไม่จำเป็นต้องทำให้สังคมมีความสุข” นักปรัชญากลุ่มนี้เชื่อว่าการกระทำการดีไม่จำต้องเป็นสิ่งที่คนส่วนใหญ่พอใจ ความดีก็คือความดี ไม่เกี่ยวข้องกับอะไร

3. อารมณ์นิยม นักปรัชญาพากอารมณ์นิยมถือว่าความดี ความชั่ว ความถูกต้อง ความผิด ไม่มีจริง การพูดถึง ความดี ความไม่ดี เป็นเรื่องไร้สาระ การพูดว่าดีไม่ดีขึ้นอยู่กับอารมณ์ของแต่ละคนเท่านั้น

แนวความคิดของนักจิตวิทยาสัมคติชีวิต

สิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์ควรแสวงหาคืออะไร ในทางจิตวิทยาระบุไม่อาจจะให้คำตอบเพียงคำตอบเดียวได้ เพราะนักปรัชญาแต่ละท่านมีทัศนะเรื่องอุดมคติชีวิตไม่เหมือนกัน จึงขอนำมาแนวความคิดของนักจิตวิทยาสัมคติมาเสนอพอกลางเพื่อปัจจุบันนี้ (สุเมธ เมธาวิทยุ, 2534 : 73 - 77)

1. อัตนิยม (*Egoism*) นักปรัชญากลุ่มนี้ถือว่า ความดีไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอนย่อหน้า อยู่กับตัวบุคคล คือ ความต้องการ ความสนใจ ผลประโยชน์ ฯลฯ ของบุคคลจะเป็นตัวตัดสินว่า การกระทำอย่างไรจึงถือว่า ดี ถูก และควร ทำ เช่น

ช้อบส์ ถือเอาผลลัพธ์ของการกระทำการกระทำเป็นมาตรฐานดี ความเห็นแก่ตัวเป็นแก่นแท้ ของมนุษย์ “ดี” เป็นเพียงคำที่ใช้เรียกสิ่งที่ตนชอบ “ชั่ว” เป็นเพียงคำเรียกสิ่งตรงข้าม ฉะนั้น ดี-ชั่ว จึงเป็นสิ่งสมมุติเท่านั้น ไม่มีกฎเกณฑ์กลางขั้นแน่นอนที่จะวัด (วิทย์ วิศวกรรม, 2520 :17)

2. สุขนิยม (*Hedonism*) คำว่า Hedone ภาษากรีก แปลว่า ความเพลิดเพลิน (Pleasure) สุขนิยมถือว่า การแสวงหาความสุขทางประสาทสมผัสเป็นสิ่งที่ดีสุด ขณะเดียวกันก็หลีกเลี่ยงความทุกข์ร้อน (Pain) ไปด้วย บางกลุ่มเน้นความสุขส่วนตัว บางกลุ่มเน้นความสุขส่วนรวม

มิลล์ (J.S. Mill) ถือว่าความสุขประกอบด้วยคุณภาพ (ซึ่งขัดแย้งกับอาจารย์ของเขามี คือ เป็นขั้มที่ถือว่าความสุขประกอบด้วยปริมาณ) มิลล์กล่าวว่าความสุขที่คนเราได้รับอย่างเดียว กันแต่จากคนละแหล่ง คุณภาพไม่เท่ากัน มิลล์เน้นเรื่องความสุขส่วนรวมมากกว่าความสุขส่วนตัว ขั้นเป็นภารกุณของ “ลักษณะของ” ซึ่งมีหลักสำคัญว่า “การกระทำที่ดีที่สุดคือการกระทำที่ก่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุด แก่คนจำนวนมากที่สุด” เพราะเชื่อว่า ถ้าสังคมส่วนรวม มีความสุขบุคคลที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมก็จะมีความสุขไปด้วย (วิทย์ วิศวกรรม, 2520 : 90)

3. อสุขนิยม (*Non - hedonism*) อสุขนิยมถือว่า ความสุขแบบโลภิยสุขอย่างสุขนิยม สร้างเสริมเน้นยังไม่ดีที่สุด ยังมีการกระทำอื่น ๆ อีกที่ดีที่สุด เช่น การใช้ปัญญาคิดนาเหตุผลการระับความทะเยอทะยาน ฯลฯ อสุขนิยม มีหลายกลุ่ม คือ

1) ปัญญานิยม (*Rationalism*) ถือว่าปัญญานี้ความรู้เป็นสิ่งที่ดีที่สุด ปัญญาคือ ความสามารถในการใช้เหตุผลเพื่อแสวงหาความจริง เพื่อนำไปสู่การกระทำที่ดีที่สุด ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ทำให้คนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ นักปรัชญา尼ยมที่สำคัญได้แก่

โซเครติส ถือว่า ความดีต้องมีมาตราการที่แน่นอนและความดีมาจากการจริงซึ่งมีแน่นอนอยู่แล้ว บุคคลจะเข้าถึงความจริงได้ด้วยการใช้ปัญญาอย่างรู้ภัยในท่านั้น

เพลโต เห็นด้วยกับโซเครติสว่าคุณธรรมเป็นความดีสูงสุดและจะสำคัญให้ 4 ประการคือ ปัญญา ความกล้าหาญ ความยุติธรรม และการรู้จักประมาณตน

อธิสโตเติล ความดีสูงสุด คือ ความสุขที่ได้รับจากการปฏิบัติคุณธรรมซึ่งหมายถึง การประพฤติปฏิบัติอย่างพอดี

2) วิมุตตินิยม (*Salvationism*) ถือว่าการทำตัวเองให้หลุดพ้นจากการตกเป็นทาสของตัวเองเป็นสิ่งที่ดีที่สุด สร้างให้ญี่เป็นลักษณะเดียวของศาสนา

พากชินนิก (*Cynic*) นักปรัชญากรีกซื้อ แอนติสเยนส เป็นผู้ก่อตั้งลัทธิชินนิก พากชินนิกเห็นว่าชีวิตง่าย ๆ นั้นเป็นสิ่งมีค่าในตัวของมันเอง พากชินนิกเป็นพากหนี้สังคมหรือปฏิเสธความเจริญสมัยนั้นมากกว่าจะเป็นพากเข้าหาสังคมหรือยอมรับสังคม

พากสโตอิค (*Stoic*) นักปรัชญากรีกซื้อ เชโน เป็นผู้ก่อตั้งลัทธิสโตอิค พากสโตอิคสอนคล้ายพากชินนิกที่ให้มีชีวิตง่าย ๆ ไม่ยึดถืออะไร กลุ่มสโตอิคถือว่าอิสรภาพเป็นยอดประการนำของมนุษย์ อิสรภาพ คือ ความสงบแห่งจิตไม่ได้เกิดจากความคิดอย่างแต่เกิดจากการระงับความอยากร มนุษย์ควรเข้าใจตนเองให้ได้ดีนั้นคือความสงบอันแท้จริงเป็นสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับมนุษย์ (บุญมี แทนแก้ว, 2529 : 124 – 125)

3) มนุษยนิยม (*Humanism*) เป็นความเชื่อที่ยึดกับสุขนิยมและในเวลาเดียวกันก็ยึดกับปัญญานิยมและวิมุตตินิยมด้วย มนุษยนิยมเห็นว่าสุขนิยมให้ความสำคัญแก่ความสุข สนับทางกายของมนุษย์มากเกินไป มนุษยนิยมมองคนทั้ง 2 ด้าน และให้ความสำคัญเท่า ๆ กัน ในทศนะของมนุษย์เชื่อว่าคนวิวัฒนาการมาจากสัตว์ แต่คนกับสัตว์แตกต่างกันโดยคุณภาพคือ คนสามารถมีประสบการณ์บางอย่างได้ที่สัตว์ไม่มี เช่น ศาสนา ศิลธรรม ศิลป การพัฒนาภัย การใช้สติปัญญา ความรู้ เป็นต้น มนุษยนิยมเชื่อว่าสังคมที่สมบูรณ์คือ สังคมที่สนใจความต้องการทางร่างกายของมนุษย์ได้ทั่วหน้าและเปิดโอกาสให้มนุษย์แสดงความสามารถซึ่งมีผลลัพธ์ได้ตามที่แต่ละคนจะพอใจ (วิทย์ วิศทเวทย์, มปป. : 60 – 63)

คุณวิทยากับแนวคิดทางการศึกษา

ปรัชญาสาขาคุณวิทยาเป็นปรัชญาที่ศึกษาถึงแนวความคิดและความเชื่อของมนุษย์เกี่ยวกับสิ่งที่ดีงามและคุณค่าทั้งหลาย ปรัชญาคุณวิทยาเป็นเรื่องของการสืบสานธรรมชาติและเกณฑ์มาตรฐานของคุณค่าหรือค่านิยม ซึ่งมีกำเนิดมาจากการทุษฎีแห่งแผนหรือทฤษฎีจิตนาการของเพลตโตรในเรื่องความคิดเกี่ยวกับความดี และให้พัฒนาต่อมาโดยผลงานของอริสโตเตล ต่อมาคุณวิทยาปรากฏอยู่ในผลงานของค้านต์โดยเกี่ยวข้องกับการตรวจสอบ คุณวิทยาสมมัพน์กับความรู้ในเรื่องคุณค่าของศิลธรรม สุนทรียศาสตร์ และคุณค่าทางศาสนา ในศตวรรษที่ 19 คุณวิทยาได้มีบทบาทในการวิเคราะห์คุณค่าของประสบการณ์ในสาขาวิชาต่าง ๆ เช่น มนุษย์-วิทยา สังคมวิทยา จิตวิทยา และเศรษฐศาสตร์ เป็นต้น ต่อมาในศตวรรษที่ 20 คุณวิทยาริเริ่มมีปรากฏในผลงานของนักปรัชญาทั้งหลายเป็นภาษาอังกฤษโดยทั่วไป ปรัชญาที่ว่าด้วยคุณค่านี้มีขอบข่ายในการศึกษาคุณค่า 3 แขนง คือ คุณค่าทางด้านจริยธรรม (Ethical Value) หรือปรัชญาจริยศาสตร์ คุณค่าทางด้านสุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) และคุณค่าทางด้านสังคม-การเมือง (Socio-political Value) และเพื่อให้เป็นแนวทางไปสู่ปรัชญาการศึกษา จะบอกกล่าวเฉพาะคุณค่าทางจริยธรรมและคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์เท่านั้น หน้าที่ของการศึกษาไม่เพียงแต่จะถ่ายทอดความรู้ที่ถูกต้อง และเป็นจริงตามปรัชญาที่ตนยึดถือให้แก่ผู้เรียนเท่านั้น หากจะต้องทำหน้าที่ปลูกฝังและถ่ายทอดสิ่งที่คุณค่า สิ่งที่ดีงาม และค่านิยมที่ดีงามให้แก่ผู้เรียนด้วย (ทองปลิว ชนชื่น, 2529 : 97)

จริยศาสตร์กับการศึกษา

จริยศาสตร์หรือคุณค่าทางจริยธรรม (ทองปลิว ชนชื่น, 2529 : 98 - 99) เป็นวิทยาการที่เกี่ยวกับคุณค่าทางด้านความประพฤติหรือพฤติกรรมของมนุษย์ มีวิทยาการอยู่หลายแขนงที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ เช่น จิตวิทยา สังคมวิทยา มนุษย์วิทยา แต่วิทยาการสาขาต่าง ๆ ดังกล่าวมีได้สนใจที่จะกล่าวถึงความดี ความชั่ว ความถูกต้อง ศึกษาเพียงเพื่อต้องการทราบข้อเท็จจริงในเชิงวิทยาศาสตร์เท่านั้น แต่จริยศาสตร์สนใจในการประเมินคุณค่าของการกระทำการหรือการแสดงออกของมนุษย์ เพื่อหาคำตอบว่าการกระทำการนั้นดี ชั่ว ถูกผิด

การประเมินหรือการตัดสินค่าทางจริยศาสตร์นั้นเป็นไปตามทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ขั้นได้แก่ ความเห็นตามฝ่ายอัตนัยและฝ่ายปนัย ฝ่ายอัตนัยนั้นอาศัยตัวเองเป็นเครื่องวัดความดีความไม่ดีทั้งหลาย สิ่งใดที่ตนชอบใจหรือพอใจ ได้ประโภช์หรือได้เบรียบก็จะลงความเห็นว่า สิ่งนั้นดีและถูกต้อง ทัศนะทางอัตนัยจึงเป็นเรื่องจิตใจของแต่ละคน สรุปปนัยนั้นมีความเห็น ตรงกันข้ามคือ เห็นว่าคุณค่าทางจริยธรรมนั้น ไม่ขึ้นอยู่กับตัวผู้ตัดสิน และไม่ขึ้นอยู่กับสิ่งใด แต่จริยะเป็นค่าที่ tally ที่มีอยู่โดยตัวของมันเอง ไม่ว่าใครจะมอง หรือใครจะเป็นผู้ตัดสินก็จะ บอกว่าสิ่งนั้นดี

สุนทรียศาสตร์

ความหมายของสุนทรียศาสตร์ เป็นคำทั่วไปภาษาอังกฤษว่า "aesthetic" แปลว่าการศึกษาเรื่องความงาม หรือปรัชญาความงาม บางครั้งยังหมายถึงปรัชญาศิลปะซึ่งให้หมายความว่า "วิชาที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติของความงาม" บางคนเข้าใจว่าสองคำนี้ความหมายเหมือนกัน แต่เป็นการเข้าใจไม่ถูกต้อง เพราะความงามไม่ได้มีเฉพาะในศิลปะเท่านั้น ทว่าในธรรมชาติมีความงามได้ และมิภาพเรื่องความงามเป็นเพียงแห่งหนึ่งในปรัชญาศิลปะเท่านั้น (Randall and others, 1970 : 279) ในภาษาไทยสุนทรียศาสตร์มาจากคำว่า "สุนทรี" แปลว่า เกี่ยวกับความนิยมความงาม กับคำว่า "ศาสตร์" แปลว่า วิชา ดังนั้นสุนทรียศาสตร์จึงแปลว่า วิชาด้วยความนิยมความงาม (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 : 84)

วิชาสุนทรียศาสตร์ ศึกษาเกี่ยวกับความงามซึ่งอาจเป็นความงามในธรรมชาติหรือความงามในผลงานทางศิลปะได้ เพราะในผลงานทางศิลปะ เรายังคงเป็นสิ่งที่มีความงามอยู่ด้วย นอกจากนี้สุนทรียศาสตร์ยังศึกษาวิชาที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกของการรับรู้ความงาม วิชาที่เกี่ยวข้องกับหลักเกณฑ์ของลักษณะของความงาม คุณค่าของความงาม และรสนิยม วิชาที่ส่งเสริมให้ stopwatch และแสวงหาหลักเกณฑ์ของความงาม สามารถใช้ในการออกแบบ สร้างพฤติกรรม ความพอใจโดยไม่หวังผลตอบแทนในการปฏิบัติ เป็นความรู้สึกพอใจเฉพาะตน สามารถเพื่อเสนอแนะผู้อื่น ให้มีความสนใจร่วมรู้สึกด้วยได้ วิชาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพฤติกรรมตอบสนองของมนุษย์จากสิ่งเร้าภายนอกตามเงื่อนไขของสถานการณ์ เรื่องความเชื่อ และผลงานที่มนุษย์สร้าง (อาจารย์สุทธิพันธุ์ อ้างใน จำนาจ เย็นสถาบัน, 2520 : 14 - 15)

ขอบข่ายของสุนทรียศาสตร์

เป็นศาสตร์แห่งความงามมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การเปิดเผยและการจัดระเบียบ หลักการต่าง ๆ ที่แตกต่างกันของความงาม สุนทรียศาสตร์มีวิธีการค้นหาความงาม อยู่ 2 อย่าง เรียกว่า วัตถุวิสัย และอัตตวิสัย

1. สุนทรียศาสตร์มีวิธีการเป็นวัตถุวิสัย เพราะสุนทรียศาสตร์นั้นพิจารณาวัตถุต่าง ๆ เช่น ภาพพิมพ์ ดนตรี เป็นต้น ในฐานะที่เป็นสิ่งที่สวยงาม สุนทรียศาสตร์พยายามค้นหาคุณลักษณะที่นำไปที่สวยงามและคุณลักษณะอย่างอื่นของวัตถุเหล่านั้นด้วย

2. สุนทรียศาสตร์มีวิธีการเป็นอัตตวิสัย เพราะสุนทรียศาสตร์พยายามค้นหาความหมายของสิ่งที่เราเรียกว่าประสบการณ์ทางสุนทรียะของคนดู สุนทรียศาสตร์พยายามค้นหาความแตกต่างและความสัมพันธ์กันระหว่างประสบการณ์สุนทรียะและประสบการณ์อย่างอื่นจุดมุ่งหมายของสุนทรียศาสตร์เป็นแต่เพียงภาคทฤษฎีเท่านั้น มิใช่ภาคปฏิบัติและจุดมุ่งหมายของสุนทรียศาสตร์นี้ ก็เป็นแต่เพียงการสอนพากเราเกี่ยวกับหลักการต่าง ๆ ของความงาม มิใช่ต้องการเพื่อที่จะสร้างพากเราให้เป็นนักการเขียนหรือนักดนตรี เพราะว่ามีข้อแตกต่างกันระหว่างความรู้เรื่องหลักการแห่งความงามและหลักการฝึกฝนภาคปฏิบัติ ในการสร้างงานศิลปะ การสร้างงานศิลปะนั้นเรียกว่าหากการฝึกฝนภาคปฏิบัติบางประการ และขึ้นอยู่กับสติปัญญาภายในของแต่ละบุคคลนักวิทยาศาสตร์อาจจะศึกษาจากแบ่งคิดในเรื่องของเคมีซึ่งใช้ในการเขียนภาพเขียน นักจิตวิทยาอาจจะศึกษาจากแบ่งคิดแห่งองค์ประกอบทางจิตวิทยาต่าง ๆ ที่รับผิดชอบต่อการสร้างภาพเขียนแต่ สุนทรียศาสตร์มีแบ่งคิดอันเด่นชัดเป็นของตนเอง สุนทรียศาสตร์พยายามค้นหาปรากฏการณ์ภายในต่าง ๆ ที่ภาพเขียนแต่ละชนิดจะพึงมีในใจของผู้ดู (ศรันย์วงศ์คำจันทร์, นบป. : 183 - 184)

ศิลปะคืออะไร

นักปรัชญาได้ให้หัวหน้าเกี่ยวกับ “ศิลปะ” ดังนี้

อริสโตเติล ถือว่าศิลปะคือการเลียนแบบความแท้จริง ซึ่งเป็นกระบวนการให้เห็นธรรมชาติ ศิลปะไม่ใช่เป็นเพียงการถ่ายแบบกฎร่างกายของวัตถุเท่านั้น แต่เป็นการถ่ายแบบเนื้อแท้ภายในด้วยการเลียนแบบของศิลปะไม่ใช่เป็นการถ่ายแบบที่เหมือนของจริงที่เดียว เพราะ

เป็นการแสดงความต้องการอารมณ์ของศิลปิน ความต้องการอารมณ์ที่ศิลปินเก็บกดไว้จึงถูกกระบวนการของทางศิลปะซึ่งเป็นวิธีที่ไม่มีขันตราย ดังนั้นหน้าที่ของศิลปะคือการระบายนารมณ์ ซึ่งทำให้เกิดความสมดุลในจิตใจมนุษย์แต่ศิลปะขั้นสูงเป็นการแสดงออกถึงวุฒิปัญญา และความรู้สึกของศิลปิน

โครเช่ (Benedetto Croce : 1866 - 1952) นักปรัชญาจิตนิยมชาอิตาลี ถือว่าศิลปะคือการแสดงสัญชาตญาณของมนุษย์ของมาให้ปรากฏ การสร้างสรรค์ทางศิลปะ คือการสร้างรูปเบรียบที่สมบูรณ์จากสิ่งที่เราับรู้ การสร้างรูปเบรียบทางศิลป์เป็นเรื่องของฝีมือและเทคนิคในการสร้าง คนที่พึงพอใจในงานศิลป์เท่ากับว่าเข้าแสดงสัญชาตญาณของตนของมาันนเอง

เลโอล ตอบสต็อย คือว่าศิลปะคือการสื่อสารอารมณ์ที่เกิดขึ้นกับบุคคลหนึ่งให้คนอื่น ๆ ที่มีอารมณ์อย่างเดียวกันได้รับทราบโดยการใช้เส้น สี เสียง การเคลื่อนไหว หรือคำพูดยังอารมณ์ รุนแรงเพียงใด ศิลป์ยังดีเพียงนั้น อารมณ์ที่แสดงออกสามารถประมินค่าได้โดยใช้หลักศาสตร์ของแต่ละบุคคล ดังนั้นศิลปะที่แท้จริงย่อมเป็นสิ่งที่ให้ผู้ได้ประสบเกิดศรัทธาในศาสตราจารย์ รักพระเจ้า รักเพื่อนมนุษย์ และมีภาระภาระ ความเจริญก้าวหน้าทางศิลปกรรมย่อมแสดงถึงความก้าวหน้าของมนุษยชาติได้ทางหนึ่ง (อมรา ไสกณวิเชษฐวงศ์, 2520 : 269)

จะเห็นได้ว่าการให้คำนิยามของศิลปะนั้นเป็นเรื่องที่ทำได้โดยยาก เพราะผู้ให้尼ยามแต่ละคนมักจะเน้นด้านใดด้านหนึ่งที่ตนเห็นว่าสำคัญที่สุด อย่างไรก็ตามจากคำนิยามเหล่านี้สามารถทำให้เราเข้าใจศิลปะในแง่มุมต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนิยามข้างต้นแล้วยังมีคำอับอื่น ๆ ที่น่าสนใจดังต่อไปนี้ (สวัสดิ์ สุวรรณสังข์, 2529 : 187 - 189)

1. ศิลปะคือการเลียนแบบธรรมชาติ

ศิลปะเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นมาเลียนแบบความเป็นจริงที่มีในธรรมชาติ โดยการถ่ายทอดจากธรรมชาติมาเป็นผลงานทางศิลปะ โดยศิลปินไม่ต้องเลียนแบบทุกอย่างที่มีอยู่ แต่เลือกเท่าที่จำเป็นหรือเห็นว่าเหมาะสม เช่น ภาพวาด หรืองานปั้น จะแทนสิ่งบางสิ่งที่มีจริง แต่ไม่จำเป็นต้องเหมือนสิ่งนั้นทุกอย่าง

2. ศิลปะคืออุปกรณ์ให้เกิดความพึงพอใจ

ศิลปะ คือ สิ่งที่มีคุณค่าอย่างนึงของมนุษย์คือให้ความพึงพอใจหรือความสุขแก่มนุษย์ได้ วิทยาศาสตร์ให้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติ แต่ศิลปะไม่ได้ให้ความรู้อะไรเกี่ยวกับโลกภายนอกหรือเกี่ยวกับธรรมชาติเลย และศิลปะไม่ได้ให้หลักการในการดำรงชีวิต ถ้าศิลปะไม่ให้คุณค่าด้านความพึงพอใจแก่มนุษย์ก็เท่ากับไม่ได้ให้อะไรแก่เราเลย

3. ศิลปะคือทางเข้าถึงความจริง

ศิลปะให้สิ่งที่วิทยาศาสตร์ไม่สามารถให้ได้ เพราะวิทยาศาสตร์ให้เพียงคำอธิบายสิ่งที่ปรากฏต่อเรา โลกแห่งความเป็นจริงยังไม่สามารถเขียนออกมาเป็นสูตรหรือเป็นภาษาธรรมชาติได้ แต่ศิลปะพยายามแสดงให้ผู้อื่นเข้าถึงความเป็นจริงที่อยู่เบื้องหลังประสบการณ์ของเราและแสดงให้ผู้อื่นเข้าถึงความเป็นจริงอันเป็นนิรันดร์ (Randall and others, 1970 : 281 – 282)

4. ศิลปะคือภาษา

ผลงานทางศิลปะที่ศิลปินสร้างขึ้นมาันนี้เพื่อเป็นการสื่อความหมายหรือเป็นการอธิบายอะไรมากอย่างให้ผู้อื่นเข้าใจภาษาแต่เป็นภาษาที่ไม่มีระเบียบหรือกฎเกณฑ์ตายตัว การแปลความหมายหรือการเข้าใจภาษาทางศิลปะอาจแตกต่างกันได้ตามความคิดและประสบการณ์ของแต่ละคนซึ่งอาจเข้าใจแตกต่างกันตามจุดมุ่งหมายของผู้สร้างศิลปะนั้น ๆ ก็ได้ (อาจารย์ สุทธิพันธุ์, 19 : 16 - 18)

5. ศิลปะคือทางแห่งการพัฒนาศิลธรรม

ผลงานทางศิลปะมีส่วนในการพัฒนาศิลธรรมของมนุษย์อยู่บ้าง เพราะผลงานทางศิลปะแสดงถึงอุดมคติอันสูงส่องอกมาได้ด้วยซึ่งแม้จะไม่ได้แสดงออกในลักษณะเป็นคำสอนโดยตรงแต่ก็สามารถจูงใจให้ผู้ชมมีความรักและทะนุถนอมต่อผลงานนั้น ทั้งยังจูงใจให้รับความกลมกลืน ความมั่นยั่สต์ ความกล้าหาญ และความยุติธรรม ทั้งที่ไม่ต้องมีการสั่งสอนกันเลย (แพทริก, 2518 : 376)

สุนทรียศาสตร์กับการศึกษา

ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณค่าทางสุนทรีย์ตามหลักการของปรัชญาฝ่ายต่าง ๆ แสดงให้เห็นถึงหลักการที่สอดคล้องกันระหว่างทฤษฎีความเป็นจริง ทฤษฎีแห่งความรู้ และทฤษฎีแห่งคุณค่าของปรัชญาแต่ละสาขา เป็นการพิจารณาคุณค่าของสุนทรีย์ในแง่ของหลักการหรือในแง่ของทฤษฎีเท่าที่นักปรัชญาได้สร้างเอาไว้ และเมื่อสร้างทฤษฎีแล้วนักปรัชญาที่มุ่งหน้าที่ การที่จะนำทฤษฎีหรืออุดมการณ์และค่านิยมทางศิลปะไปสร้างสรรค์หรือปลูกฝังลงไปในมนุษย์นั้น จึงเป็นหน้าที่ของฝ่ายอื่นที่ไม่ใช่ฝ่ายปรัชญาหรือฝ่ายสร้างทฤษฎี มาถึงจุดนี้เราก็จะมองเห็นได้ชัดว่า องค์กรที่ทำหน้าที่ดังกล่าวอย่างกว้างขวางและตรงตามหน้าที่ที่สุดก็ คือ ฝ่ายการศึกษา “ศิลปะไม่ใช่สิ่งฟุ่มเฟือย หากแต่เป็นชีวิตจิตใจ เป็นเจตนาคติ ศิลปะเป็นสิ่งที่ทำให้ชีวิตมีค่า มันเป็นชีวิต เป็นเครื่องหมายแห่งค่านิยมของมนุษย์” นอกจากศิลปะจะมีค่าและมีความหมายตามนัยที่ยกถ่วงขึ้นแล้ว เรายังจะได้ตระหนักรู้ในคุณค่าของศิลปะที่มีต่อสังคม ต่อชีวิตจากประสบการณ์ของเราเอง ทุกชีวิตในสังคมย่อมมีภาระหน้าที่จะได้รับความบันเทิงใจ ความสนับสนุน ตลอดจนความอิ่มเอมใจจากสุนทรีย์ในรูปแบบและชนิดต่าง ๆ กัน ศิลปะนั้นสร้างความมีชีวิตชีวา (Enrichment) ให้แก่บุคคลเช่นแก่สังคม (William Heard Kilpatrick, 1951 : 389) ยิ่งไปกว่านั้นศิลปะยังเป็นสัญลักษณ์แห่งอารยธรรมและวัฒนธรรมของสังคมอีกด้วย ดังที่ John Dewey ได้กล่าวไว้ว่า “ประสบการณ์ทางสุนทรีย์นั้นเป็นเครื่องหมายแสดงให้เห็นถึงอารยธรรมและเป็นเครื่องตัดสินคุณภาพของอารยธรรม” (John Dewey, 1934 : 326)

เมื่อศิลปะมีคุณค่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตและสังคม เช่นนี้ ย่อมจะมีความจำเป็นที่จะต้องมีการปลูกฝังค่านิยมทางศิลปะ มีการสร้างสรรค์ ตลอดจนมีการอนุรักษ์และสืบทอดค่านิยม และวัฒนธรรมทางศิลปะนี้ไม่ให้สูญหายไปจากสังคม และนี่ก็เป็นหน้าที่โดยตรงของการศึกษา เช่นเดียวกันกับหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ ถ่ายทอดค่านิยมทางจริยธรรมแก่มวลมนุษย์ ในสังคมนั้นคือ การศึกษาจะต้องแนวทางส่งเสริมให้คนเกิดสนใจ เกิดความพึงพอใจและเพลิดเพลินในสุนทรีย์ ไม่ว่าจะเป็นสุนทรีย์ในธรรมชาติ ในวิจิตรศิลป์ หรือในกิจกรรมที่พึงประสงค์ที่ก่อให้เกิดคุณค่าอื่นๆ การศึกษาจะปลูกฝังให้คนมีรสนิยมในศิลปะเหล่านี้ได้อย่างไร้นั้น ดร.คีลแพทริก ได้เสนอแนวทางไว้ดังนี้

1. โรงเรียนสามารถปลูกฝัง (Cultivate) รสนิยมและความเข้าใจในความงามของธรรมชาติโดยให้เด็กได้มีโอกาสใกล้ชิดกับธรรมชาติ ให้เด็ก ๆ ได้สูดดูสิ่งที่อยู่รอบตัว ให้เด็กได้สัมผัสถึงความงามที่ซ่อนอยู่ในธรรมชาติ หรือให้เกิดความรู้สึกตื่นเต้น และประหลาดใจในความงามที่ไม่เคย见过ของธรรมชาติ กระตุ้นให้เด็กได้ระบายออกซึ่งความตื่นเต้นยินดีต่อความงามทางธรรมชาติเช่นนั้น บอกกล่าวให้เด็กได้ทราบถึงแหล่งที่จะได้พบกับความงามของธรรมชาติอื่น ๆ เช่น ให้ทราบถึงสถานที่ ภูเขา ตลอดจนลักษณะของความสวยงามที่เด็กจะได้พบได้เห็นในสถานที่นั้น ๆ

2. ในการที่จะปลูกฝังรสนิยมในวิจิตรศิลป์นั้นก็อาจจะใช้วิธีเดียวกันกับการให้เด็กได้มีโอกาสใกล้ชิดธรรมชาติ แต่ก็มีข้อควรระวังในการปลูกฝังรสนิยมนี้ กล่าวคือ ไม่ใช่เป็นการบังคับให้เด็กชอบหรือบังคับให้เกิดความเพลิดเพลิน หากแต่จะเป็นการพยายามค่อยไป ถ้าครูไม่กระทำอย่างเร่งรีบใจร้อนแล้วก็ย่อมจะมีความหวังว่าการปลูกฝังรสนิยมเช่นนั้นจะประสบความสำเร็จได้

3. การศึกษาอย่างมีโอกาสที่จะสร้างเสริมรสนิยมในสุนทรียะโดยอาศัยกิจกรรมอื่นๆ เป็นสิ่งซึ่งสุนทรียรสในลักษณะนี้ อาจจะไม่จำเป็นจะต้องเป็นธรรมชาติหรือวิจิตรศิลป์ แต่เป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะช่วยส่งเสริมให้คนเกิดความเพลิดเพลินเจริญใจ เพิ่มความมีชีวิตชีว่าให้แก่ชีวิต เช่น งานอดิเรกหั้งลาย การจัดบ้าน การตกแต่งสวนหน้าบ้าน การตัดเย็บเสื้อผ้า การประดิษฐ์ต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแต่เป็นกิจกรรมที่จะส่งเสริมให้คนเกิดสุนทรียรสได้ทั้งสิ้น (William Heard Kipatrick, 1951 : 933 - 936)

จากการที่ได้กล่าวมาแล้วเพื่อแสดงให้เห็นว่าการศึกษานั้นมีส่วนพันธ์กับสุนทรียศาสตร์ในลักษณะใด แต่ทั้งนี้เป็นลักษณะของความสัมพันธ์โดยทั่ว ๆ ไป กล่าวคือ การศึกษานั้นจะทำหน้าที่ในการสอนหรือการสร้างสรรค์คนให้เป็นผู้รับรู้ในศิลปะ ถ้าพิจารณาในแง่ทฤษฎี สุนทรียศาสตร์ของปรัชญาลัทธิต่าง ๆ กับทฤษฎีทางการศึกษาแล้ว การศึกษาก็คือ สิ่งที่จะทำหน้าที่ปลูกฝังรสนิยมทางศิลปะให้แก่คนในสังคมนั้น โดยให้เป็นไปอย่างสอดคล้องกับหลักปรัชญาสุนทรียศาสตร์ที่สังคมนั้น ๆ ยึดถือกันนั่นเอง

ตรรกวิทยา

ความหมายของตรรกวิทยา เป็นคำตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Logic” แปลว่าความคิด เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ในการใช้เหตุผล การพิสูจน์ การคิดค้นที่แน่นอน ในวงการปรัชญาอีกเช่นเดียวกัน ตรรกวิทยานี้เป็นศาสตร์แห่งการคิด หรือการใช้ความคิดโดยตรง การคิดทำให้ได้ความรู้สึกถึง

สภาวะเป็นความจริง การคิดเป็นขบวนการของจิตอย่างหนึ่งที่เป็นตัวสร้างความรู้ลักษณะของ การคิดมิใช้ขั้นเดียวกับลักษณะของเครื่องยนต์ แต่เป็นขบวนการที่เติบโตและวิวัฒนาการอยู่เสมอ ในภาษาไทย บรรทัดวิทยามากำคำว่า “ตรก” แปลว่า ความคิด ตรึกตรอง กับคำว่า “วิทยา” แปลว่าความรู้ บรรทัดวิทยา จึงแปลว่าวิชาที่ว่าด้วยกฎเกณฑ์การใช้เหตุผล (บุณย์ นิตเกษ, 2525 : 15)

วิชาตรรกศาสตร์ถือว่าเป็นเครื่องมือของปรัชญาหรือเป็นประคุณเข้าสู่ชาปรัชญา ทั้งนี้ ก็ เพราะว่าผู้ที่ศึกษาปรัชญาให้เข้าใจได้ต้องรู้กฎเกณฑ์การใช้เหตุผลเสียก่อน มีชนน์จะเข้าใจประเด็นปัญหาของปรัชญาให้ถ่องแท้ไม่ได้ นอกจากนั้นแม้ปรัชญาจะไม่มีหน้าที่กำหนดกฎเกณฑ์การใช้เหตุผล แต่ปรัชญาถือว่ากฎเกณฑ์ของเหตุผลอยู่ตลอดเวลา ใช้มากยิ่งกว่าวิชาใด ๆ ทั้งสิ้น (กีรติ บุญเจ็, 2537 : 1)

อธิสโตเติลได้เชื่อว่าเป็นบิดาของตรรกวิทยา โดยเฉพาะตรรกวิทยานิยม เขายังเชื่อว่า เหตุผลเป็นเครื่องมือแสวงหาความจริง และเหตุผลคือหลักฐานที่เรานำไปสนับสนุนความเชื่อ ขันได้ อันหนึ่งเพื่อพิสูจน์หาข้อเท็จจริง หรือแสวงหาความจริง ตรรกวิทยามีการข้างเหตุผลเพื่อ แสวงหาความจริงที่สำคัญ 2 วิธี คือ (ศรันย์ วงศ์คำจันทร์, มปป. : 169 - 170)

นิรนัย (*deduction*) คือการพิสูจน์โดยข้างข้อความทั่วไปที่แน่ใจได้ก่อนไปสนับสนุน ข้อความทั่วไปที่แน่ใจได้ทันหลัง หรือสนับสนุนประสบการณ์เฉพาะหน่วยให้แน่ใจได้อย่างชัดเจน ข้างข้อความทั่วไปว่า “คนขยันย่อมເเอกสารดได้เสมอ” เพื่อสนับสนุนข้อความทั่วไปว่า “นักศึกษาที่ขยันย่อมເเอกสารดได้เสมอ” หรือเพื่อสนับสนุนข้อความทั่วไปว่า “นักศึกษาที่ขยันย่อมເเอกสารดได้เสมอ” หรือเพื่อสนับสนุนให้กำลังใจ นายสวัสดิ์ ซึ่งขยันเรียนอยู่เป็นนิจว่า เขายังต้องເเอกสารดได้แน่

ข้อความที่แน่ใจได้ก่อนจะต้องง่ายกว่าและขับข้อนั้นอยกว่า ดังที่ปรากฏในการพิสูจน์ เรายาคณิตว่า เราพิสูจน์ทฤษฎีบทหลังโดยข้างทฤษฎีบทก่อนมาสนับสนุน นั่นหมายความว่า ทฤษฎีบทก่อน เราแน่ใจโดยการพิสูจน์มาก่อนแล้ว swollenที่เรากำลังพิสูจน์อยู่นั้นถือว่าเรายังไม่แน่ใจ แต่เมื่อมีการข้างทฤษฎีข้างหน้ามาสนับสนุนจนเป็นที่พอใจแล้วก็ถือว่าเรามารักแน่ใจ ในทฤษฎีที่กำลังพิสูจน์อยู่นั้นได้

อุปนัย (*induction*) คือการพิสูจน์โดยจ้างประสบการณ์เฉพาะหน่วยที่แน่ใจแล้วไปสนับสนุนข้อความทั่วไปที่ยังไม่แน่ใจ ให้มีความแน่ใจมากขึ้น เช่น เรายืนต้นมะพร้าวมาจำนวนมากแล้ว ไม่เคยเห็นว่าแตกกิ่งเหมือนต้นไม้อื่นเลย เราจ้างประสบการณ์ดังกล่าวมาสนับสนุนข้อความทั่วไปว่า “ต้นมะพร้าวทุกต้นไม่แตกกิ่ง” ให้สังเกตว่าการพิสูจน์แบบนี้ไม่เรียกร้องให้ได้ความแน่ใจร้อยเปอร์เซ็นต์ ขอให้มีความแน่ใจได้มากขึ้นก็สนับว่าพอแล้ว แต่ก็มีจุดประสงค์จะให้ความแน่ใจมากที่สุดเท่าที่จะมากได้